

Received / Makale Geliş Tarihi 05.09.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 30.11.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı) 7 (36)
ss / pp 1591-1596

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10258140
Mail: editor@pejoss.com

Dr. Öğr. Üyesi Zeki Keskin
<https://orcid.org/0000-0002-1445-8827>
Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Gaziantep / TÜRKİYE
ROR Id:<https://ror.org/04nvpv675>

İslam Tarihselcilerinin Kur'ân Yorumlarına Eleştirel Yaklaşım¹

Critical Approach To The Comments Of The Quran By Islamic Historianists

ÖZET

Bu çalışmamızda Kur'ân'daki bazı hükümlerin tarihe ait olduğu, tarihte yaşandığı, sonraki dönemlerde uygulanması mümkün olmadığını iddia eden İslam tarihselcilerinin iddialarının yanlışlığını aktarmaya çalışacağız. Tarihsellik ve Tarihselcilik tamamen modern dönemin, sekülerizmin doğal sonucu ve etkisiyle ortaya çıkmıştır. Dikkat ettiğimizde bu tarihselci düşüncenin temelinde yatan hakikat, ilahi olan vahyin ve vahyi gönderen Yüce Yaratıcının sorgulanmasıdır. Bu İlahi hakikat sorgulanmaya başlandı mı önü alınmayan sorgulamalar akide ile ilgili alanları da kapsayacak bir hal almış olur. Kur'ân'ın hermenötiki ve tarihselliği tartışmasında modernist, hermenötikçi ve tarihselci fikirleriyle bütün modernist ve tarihselcilere rehberlik yapan Fazlur Rahman, Kur'ân'daki mevcut olan kaide ve kurallarla özellikle de cezai hüküm âyetleriyle ilgili olarak, o âyetlerin modern çağa göre olmadığını savunarak zamanın değişmesiyle bu hükümlerin de değişmesi gerektiğini iddia etmektedir.

Bu gibi iddiaların sahipleri olan, Fazlur Rahman, Muhammed Arkoun, Hasan Hanefi, Nasr Hamid Ebu Zeyd, Roger Garaudy vb. ayrıca günümüz bazı ilahiyatçıları da dâhil tarihselci ve modernistler son yüzyılda İslam dünyasının batı karşısında geri kalmışlığının, yenilmişliğinin, verdiği psikolojik reaksiyon sonucu batıda ortaya çıkan tarihsellik, modernizm, hermenötik vb. felsefi kavramlarla özellikle de Yunan felsefesinin etkisi ve düşüncesiyle ortaya çıkan bu düşünsel ifadelerle; Kur'ân metnini, İlahi vahiy özelliğinden soyutlayıp tarihsel bir metne indirgeyerek, âyetlerin hükümlerinin günümüz modern dünyasında bağlayıcı olmadığını, batılı kavramlarla yeniden yorumlanmasının gerektiğini ileri sürmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Hüküm, Modernizm, Hermenötik, Tarihsellik.

ABSTRACT

In this study, we will try to convey the falseness of the claims of Islamic historicists who claim that some provisions in the Quran belong to history, have been experienced in history, and cannot be implemented in later periods. Historicity and Historicism emerged entirely as a natural result and influence of the modern period and secularism. When we pay attention, the underlying truth of this historicist thought is the questioning of the Divine revelation and the Almighty Creator who sends the revelation. Once this Divine truth begins to be questioned, the unprevented questioning begins to include areas related to Aqedah. Fazlur Rahman, who guides all modernists and historicists with his modernist, hermeneutic and historicist ideas in the discussion of the hermeneutics and historicity of the Quran, states that regarding the existing rules and rules in the Quran, especially the verses of criminal judgment, those verses are not suitable for the modern age. He argues that these provisions should also change as time changes. The owners of such claims are Fazlur Rahman, Muhammed Arkoun, Hasan Hanafi, Nasr Hamid Abu Zeyd, Roger Garaudy etc. Moreover, Historicists and Modernists, including some contemporary theologians, argue that historicity, modernism, hermeneutics, etc., emerged in the West as a result of the psychological reaction of the Islamic world to the West in the last century and its backwardness and defeat. With philosophical concepts, especially with these intellectual expressions that emerged with the influence and thought of Greek philosophy; By abstracting the text of the Quran from its Divine revelation feature and reducing it to a historical text, they argue that the provisions of the verses are not binding in today's modern world and that they need to be reinterpreted with western concepts.

Keywords: Quran, Provision, Modernism, Hermeneutics, Historicity.

¹ Bu makale; Kur'ân'a Tarihsel ve Modern Yaklaşımların Eleştirisi, adlı kitaptan üretilmiştir. Zeki Keskin, Ensar Yayınları. 2018.

1. GİRİŞ

Kur'ân hükümlerinin tarihsel olduğunu iddia eden modernistlerin iddialarını cevaplandırırken; İlahi hükümleri; Allah'ın (c.c.) ilmi, hududullah, sünnetullah, ve taabbudi hükümler açılarından inceleyeceğiz. Yani meseleyi vahiy, Allah'ın ilmi ve kelamıyla irtibatlandırarak anlatmaya çalışalım; Kur'ân hükümlerinin tarihselliğine imkan vermeyen Kur'ân-î tabir, "İlim" kavramıdır. Allah'ın (c.c.) "İlim" sıfatı bilmek demektir. Allah (c.c.) her şeyi bilendir,² yarattığı varlığı en ince teferruatına kadar bilmesi gerekir.³ Bu denli mükemmel bir kainat, eşsiz sanat harikası; bitkiler, hayvanlar ve cansızlar alemi, görünen ve görünmeyen alemler eşsiz bir sistem ve ahenk içerisinde yaratılmıştır. İnsanların amellerine göre mükafatlandırılabilmeleri veya cezalandırılabilmeleri de bu fiillerin en ince ayrıntılarına kadar bilinmesini gerektirmektedir. Kainatta vaki olmuş, (şu anda) olan ve (gelecekte) olacak, "küll" halinde toplu olarak veya ayrı ayrı münferid bulunan, gizli ve aşikar olan her şey ve her türlü haller Cenab-ı Hakk'a daima ve tam olarak malum ve münkeşif olur.⁴ Allah (c.c.)'ın ilmi, her şeyi ezelden ebede kadar kuşatıcı bir mahiyettedir. Hiçbir şey O'nun ilminin dışında kalmaz. Allah (c.c.), ezeli ilmiyle her şeyi; külliyatı, cüz'iyatı bilir, "Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır." (Nisa: 4/126). Çünkü O'nun ilmi sonsuzdur. Mahlukatı yaratmadan önce neyin, ne zaman, nasıl olacağını, nasıl bir çağ'dan geçileceğini sonunun nasıl olacağını bilir. Ayrıca cehil, unutmaya, gaflet vb. noksan sıfatların da Allah'a izafesi asla mümkün değildir. Bu itibarla "gaib ve şahid, ma'kulat ve mahsusat, külliyat ve cüz'iyat, büyük-küçük, subut ve istikrar, hareket ve sükun, hayat ve memnat, hasılı olmuş-olacak, gizli-açık her şey bütün tafsilatı, bütün inceliğiyle gâyet açık ve belîğ bir kitaptadır. Yani ilm-i ilahi de veya Levh-i Mahfuz'dadır.⁵ Allah (c.c.)'ın ilmiyle ilgili âyetlere baktığımızda;

"Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir. O'nun ilmi dışında yaprak dahi düşmez. O yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır."(Enam: 6/59).

"Sözünüzü ister gizleyin, ister açığa vurun; bilin ki O kalplerin içindekini bilmektedir. Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işleri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır."(Mülk: 67/13-14).

"Göklerde ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü mutlaka O'dur. Beş kişinin gizli konuştuğu yerde altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar mutlaka O, onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Doğrusu Allah, her şeyi bilendir."(Mucadele: 58/7).

"De ki: Siz dininizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Oysa Allah göklerde olanları da bilir, yerde olanları da. Allah her şeyi hakkıyla bilendir."(Hucurat: 49/16).

"Siz mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı?"(Bakara: 2/140).

"İnsanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız."(Kaf: 50/16).

Bu âyetler aslında konunun anlaşılmasında yeteri kadar mesaj vermektedir. Allah (c.c.)'ın tabiatının zamanlı ve mekanlı olmadığını düşünürsek, O'na ait hiçbir niteliğin de zamanlı ve mekanlı olamayacağını düşünmemiz gerekir. Aynı şekilde vahye muhatap olan insanların doğal nitelikleri de, insanın doğası değişmedikçe değişmeyeceğine göre, vahyin zamanlı ve mekanlı değişken olabileceği de doğru olmaz. Allah'ın (c.c.) Kur'ân'da Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar geçen sürede, Kur'ân'ın yaklaşık dörtte birini oluşturan kıssaları bize anlatması, vahiy içeriğinin zaman ve mekan üstü olduğunu gösterir. Doğal ve toplumsal olaylar, olay olarak değişken olsa bile, onlar aracılığıyla iletilen vahiy hakikatleri ve anlamlarının onlarla sınırlı olacağı düşünülemez. Dolayısıyla vahiy, kime ve ne zaman gelmiş olursa olsun, hep tarih ve toplum üstü hitaptır; bu hitap, dünün ve bugünün insanlarına olduğu kadar geleceğin insanına da hitaptır.⁶

Modernistlerin tarihsellik iddiası, Allah'ın (c.c.) ilminin bir ihsanı olan Kur'ân'ı tarihsel bir bağlama indirgeyerek, onu da beşerin bilgisi gibi sonlu, sınırlı ve göreceli kılar; bizim bilgilerimizi değil, bunların yanında Kur'ân'ın iç hakikatlerini de göreceliğin sınırlarına dahil etmek ister. Oysaki Kur'ân, Hakikat'in

² Allah'ın ilmi hakkında bazı âyetler için bkz.: Bakara: 2/77, 255; En'am: 6/79; Tevbe: 9/78, 94, 105; Ra'd: 13/9; Nahl: 16/19, 23; Meryem: 19/64; Taha: 20/7, 52; Enbiya: 21/110; Mü'minün, 23/92; Secde: 32/6; Ahzab: 33/54; Zümer: 39/46; Hucurat: 49/18; Haşr: 59/22; Mümtehine: 60/1; Cum'a: 62/8; Teğabün: 64/4; Cin: 72/26.

³ A. Saim Kılavuz, *Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş*, Ensar Neşriyat, (4. Baskı), İstanbul 1998, 86.

⁴ Bkz.: Ali Arslan Aydın, *İslam İnançları ve Felsefesi*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1979), 300; A. Saim Kılavuz, *Ana Hatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş*, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 1998), 86.

⁵ Elmalılı Hamdi. Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, (İstanbul: Azim Dağıtım Yayınları, 1993), III, 92-93.

⁶ Mehmet Bayraktar, "Soruşturma", *İslamiyat (1. Karşılaşma-Kur'ân Vahiy ve Tarih Özel Sayısı)*, VII(1), 2004, 125-126.

bilgisidir, dolayısıyla o da Hakikat gibi tarihsel olmaktan uzaktır. Şâyet Kur'ân'ın, nihai ve bizi hakikatin iç yüzüne yönelten rehberliği her durumda izafileştirilecekse, bu durumda insan için kesin, genel geçer hiçbir bilgi ve norm da olmayacaktır. Bu sayede dinin, marjinalleştirilmesi, izafileştirilmesi ve “*özel hayatla*” sınırlandırılması söz konusu olacaktır. Dinin hiçbir ebedi ve evrensel hakikati yoksa ebedi ve evrensel bir doğruluk ve norm da yoktur; o zaman hayat istediğimiz gibi düzenleyebilir, dilediğimiz gibi yaşayabiliriz. Böyle bir telakki dinin flulaşması, buharlaşması ve post modern bir dünyada amorflaşması demektir.

Allah (c.c.), mutlak ve tek yaratıcı olduğu için insanı ve toplumu en iyi bilen de O'dur. Böyle bir iradenin koyduğu normların da, hükümlerin en iyisi olduğu kabul edilmelidir. Bu kabul aynı zamanda, o iradenin belirlemelerinin, birini diğerine tümünden feda etmeden ya da öncelemeden hem lafız hem de ruhuna sahip çıkmanın bir iman meselesi olduğunu ilham eder. Nitekim bu hususa birçok âyette açıkça vurgu yapılmıştır.⁷

O halde akli selim olan kimse, cezayı belirleyen (tahdid) de onu bütün zaman ve mekanlara şamil kılanın (te'bid) da insanı yaratan, onun halen ve gelecekte ihtiyaç duyacağı şeylerin tamamını bilen, bu nedenle de bütün zaman ve mekanlarda insanın hayrına olanı ikame edenin Allah olduğunu bilir.⁸ Ayrıca hiçbir insanın “*Allah'ın zihnini deşifre etme imkanı*” bulunmadığından, cezaları konu alan hükümlerinde içerisinde bulunduğu hiçbir sarih ve müfesser nassın tarihsel olduğu iddiasında bulunmaz.⁹

2. TARİHSELÇİLERİN İDDİALARINA ELEŞTİREL YAKLAŞIM

Kur'ân hükümlerinin tarihselliğine imkan vermeyen bir diğer Kur'ân-î tabir, “*Hakk*” kavramıdır âyette “*Biz Kur'ân'ı hak olarak indirdik, o da hakkı getirdi.*” (İsra: 17/105) buyurulmaktadır. Bu âyetin ilk cümlesi, bir kısım modernistlerin, “*vahyin o anki tarihsel durumu esas aldığı*” iddiasının, ikinci cümlesi ise “*gelecekte Kur'ân hükümlerinin bir kısmının yetersiz kalacağı*” yönündeki iddialarının isabetli olmadığını göstermektedir. Bu âyetler Kur'ân'ın, ne vahyin nüzul döneminde ne de sonrasında mutlak “*hakk*”ın dışında başka bir şey ihtiva etmediğini beyan etmektedir.¹⁰ Dolayısıyla kaynağı Hak Teala olan kitabın ahkamı da hak olacak bazı âyetlerin delaleti kat'i bazı âyetlerin delaleti zanni olan bir hükmün tarihsel olduğu iddiaları isabetli olmayacaktır.

Kur'ân hükümlerinin tarihselliğine imkan vermeyen bir diğer Kur'ân-î tabir, “*Sünnetullah*” kavramıdır. Hükümleri sünnetullah kavramı çerçevesinde değerlendirelim. Sünnetullah; “*Allah (c.c.)'ın yaratıklar için koymuş olduğu hüküm ve kanun*” demektir. Sünnetullah değişmez ve bozulmaz “*süreklilik ve düzenlilik*” anlamlarını da içermektedir. Sürekli ve düzenli olan bir şeyin ise değişmemesi gerekir. Nitekim Kur'ân'da, Allah'ın sünnetinde tebdil ve tahvil bulunmayacağı beyan edilmiştir.¹¹ Hüküm âyetlerinde gelecek zaman kipi kullanılması dikkat çekicidir. Bu sünnetullahda sürekliliğin esas olduğunu ve gelecekte de değişmeyeceğinin kanıtıdır. Kur'ândaki cezai müeyyideler bizzat Allah tarafından konulmuş Sünnetullah'ın ahkam bölümünde yer alan hükümlerdir. Sünnetullah kavramı, Kur'ân hükümlerinin evrenselliğini ve değiştirilemezliğini gerektirdiğine göre bu hükümler tarihsel olmayıp evrenseldir. Âyete baktığımızda;

“*Allah size (bilmediklerinizi) açıkça bildirmek, sizi sizden evvelkilerin (İbrahim ve İsmailin) yollarına (sünnetine) iletmek, sizin tevbelerinizi kabul etmek ister. Allah hakkıyla bilicidir, yegane hüküm ve hikmet sahibidir.*”¹²(Nisa: 4/26)

Bu âyete dikkatli baktığımızda şunları anlamaktayız; Allah Teala'nın önceki âyetlerde bize haram ve helâl olduğunu beyan ettiği bütün hükümleri, bütün şariat ve dinlerde aynı olduğuna bir delildir. Yani sizin için helâl ve haram olduğu belirtilen hususlar sizden önceki şariatlerde de aynen mevcuttu.¹³ Allah Teala'nın maksadı bu değildir. Aksine O'nun muradı, “*Evvelkilere beyan buyurduğu gibi sizi, faydanıza olan şeyleri size açıklama hususunda sizi sizden öncekilerin yollarına iletmektir...*” şeklindedir. Çünkü şariatlar ve mükellefiyetler aslında farklı iseler de, maslahat ve menfaat konusunda müttefiktirler. Bir diğer anlaşılmanası, “*Batıldan kaçınıp hakka ittiba edesiniz diye Cenab-ı Hak sizi, sizden önceki hak ehlinde olan kimselerin yoluna iletir...*” şeklindedir. Yani Allah (c.c.) sizden öncekilere açıkladığı gibi sizlere de

⁷ Nisa: 4/11, 105, 125; Maide: 5/50; Yusuf: 12/80; Şûra: 42/10; Talak: 65/12.

⁸ Fikri Ahmed Ukaz, *Felsefeti'l-Ukûbe*, (Cidde: Şeriketü Ukaz, 1982), 38-39.

⁹ Şevket Kotan, *Kur'ân ve Tarihselcilik*, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2001), 364.

¹⁰ Ayhan Tekineş, “*Hakk hududullah ve Sünnetullah Kavramları Çerçevesinde Vahyin Tarihselliği İddiasının Eleştirisi*”, *Kur'ân-ı Kerim, Tarihselcilik ve Hermenötik*, (İzmir şık Yayınları, 2003), 163-181.

¹¹ İsra: 17/77; Ahzab: 33/38, 62; Fatır: 35/43; Fetih: 48/23. er-Razi, Fahrudin. *Tefsiri Kebir*, (İstanbul: Huzur Yayın Dağıtım, 2013), XV, 11.

¹² Nisa Süresindeki bu âyetle beraber sekiz âyet bu ümmet için güneşin üzerine doğduğu ve battığı şeylerin hepsinden hayırlıdır. Bu âyetler; Nisa: 4/26, 27, 28, 31, 40, 48 (116. aynı konuyu bahsedenâyet), 110, 147. Bkz.: Elmalılı, II, 547.

¹³ Razi, VII, 527.

maslahatınıza olan hususları açıklıyor. Bunun için de sizden öncekilerin sünnetlerine yöneltiyor. Çünkü her ne kadar şeriatler ve yükümlülükler farklılık arz etse de maslahat ve gaye bakımından aynıdırlar.¹⁴

Bu diğer ifadeyle Kur'ân'da açıklanan helâl ve haram hükümleri ilkten teşri kılınmış (hukuku kuralı olarak konulmuş) ve hiç denenmemiş bir yol değil, aslında yaratılış ve fitratın gereği olup sizden öncekilerin huzur ve istikrarını sağlamış denenmiş ve sağlam yollardır.¹⁵ Bir başka ifade ise; Kur'ân'ın bu ilkeyle vermek istediği mesaj insanların sünnetullah'ı değiştiremeyeceğini de içermekle birlikte daha çok "Allah'ın, kimsenin hatırı için davranış tarzını değiştiremeyeceği" fikridir.¹⁶ Yazarın "Allah'ın, kimsenin hatırı için davranış tarzını değiştirmeyeceği" ilkesine vurgu yapmasına rağmen, önceki ümmetlerde mevcut olduğu şekliyle İslam'da da yer alan bazı cezaları modernistler gibi nasıl tarihsel kabul ettiği dikkat çekicidir.¹⁷

Nassların vasıtasıyla bildiğimiz, Allah'ın (c.c.) varlık alemi için takdir ettiği şaşmaz ve değişmez kanunları bulunmaktadır. Bu kanunların bir kısmı kozmik ve fizikidir ki bunlara tabiat kanunları diyoruz. Bir kısmı sebep sonuç ilkesi şeklinde sosyolojik kanunlardır. Sünnetullah'ın bir kısmı da ahkama taalluk etmektedir. Bu ahkâmın bazıları bütün peygamberlerin dininde aynen korunmuş bir kısmı da şartlara göre yine Allah (c.c.) tarafından değiştirilmiştir. Bu sünnetullahı yani Allah'ın (c.c.) koyduğu evrensel yasaları kimsenin değiştirme gücü yoktur ve değiştirmemelidir. Değiştirdiyse yine Allah değiştirmiştir. Sünnetullah ile ilgili âyetlere baktığımızda peygamberlerin hukuklarının detaylarında bazı farklılıklar olsa bile ortak amaçları aynıdır.¹⁸

Kur'ân hükümlerinin tarihselliğine imkan vermeyen bir diğer Kur'ân-î tabir, "Hududullah" kavramıdır. Hududullah kavramı, dinin helâl ve harama taalluk eden hükümleri, ibadet, aile hukuku, miras hukuku ve bazı haram ve helâller olarak bilinmektedir. Bizzat Allah (c.c.) tarafından belirlenen veya takdir edilen hadd ve kısas cezaları gibi hükümler ile Allah (c.c.)'a itaati ihtiva eden hükümler için kullanılmıştır.¹⁹ Hududullah kavramı, inanç, ibadet, şer'i cezalar ve dinin özüne taalluk eden hükümleri kapsayan bir kavram olup Allah'ın (c.c.) ahkâmının değiştirilemeyeceği yönündedir. Bu hükümlerin tarihsel olduğu iddiası dayanaktan yoksundur. Dolayısıyla hududullah kapsamına giren hükümlerin değişime tabi olması söz konusu değildir.

Kur'ân hükümlerinin tarihselliğine imkan vermeyen bir diğer Kur'ân-î tabir, "Taabbüdi" hükümler kavramıdır. Taabbüdi hükümler makul olmakla birlikte teşri gerekçeleri (illetleri) aklın hareket sahası dışında kalan, Şariin, kendileriyle neyi amaçladığı gizli kalmış hükümlerdir. Bu tür hükümlerde aslanan, talep edilen şeye harfiyen uymaktır. Mükellefler bunları eksiksiz ve istenildiği şekilde yerine getirmekle yükümlü olup, bahse konu ahkamda herhangi bir yoruma gitmek ve esnetmeye çalışmak mümkün değildir.²⁰

Taabbüdi hükümler; namaz kılmak istendiğinde onun bir ön şartı olarak necaset ve hades hallerinden temizlenme ile avret sayılan mahallerin örtülmesi, yabancı erkeklerle karşı gösterilmesi haram olan ziynet mahallerinin örtülmesi, hayata ve vücut bütünlüğüne yönelik cinâyetler karşılığında kısas; hırsızlık, zina ve sarhoşluk suçları karşılığında ilgili hadlerin tatbiki vb. hususlar müslümanların örf ve adetlerinden sayıldığı gibi aynı zamanda yapılmaları halinde sevabı, terk edilmeleri halinde ise cezayı gerektiren şer'i hükümlerdir. Bu hükümler, gerek kasame, diyet, Kabe'yi tavaf gibi İslam öncesinde de mevcut olup İslam'ın benimsediği ve teyit ettiği türden hükümler olsun, gerekse taharete ve kadının örtünmesine/başörtüye ilişkin vb. İslam'ın ilkten vaz' ettiği hükümler olsun zamanların geçmesi, örf, adet, hayat koşulları ve yaşam tarzlarının değişmesine paralel olarak değişmesi mümkün olmayan sabit hükümlerdir. Çünkü bu tür hükümler dünya durdukça var olacak kat'i ve evrensel ve baki delillerle sabit olmuştur. Bu nitelikteki hükümlerin değişebileceğini iddia etmek bu denli sabit ve süreklilik arz eden yerleşik hükümlerde neshin varlığını iddia etmek demektir. Oysaki Hz. Peygamber'in vefatından sonra ahkamda nesh iddiası batıldır.²¹

¹⁴ Razi, VII, 527.

¹⁵ Elmalılı, II, 545-547.

¹⁶ Ömer Özsoy, *Sünnetullah*, (Ankara: Fecr Yayınları, 1994), 161.

¹⁷ Bkz.: Ömer Özsoy, *Kur'ân ve Tarihsellik Yazıları*, (Ankara: Kitabiyat Yayınları), 2004, 67-165.

¹⁸ Bkz.: Rağib el-İsfehani, Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed b. Mufaddal, *El-Müfredat fi Garibi'l-Kur'ân*, (Şam, Darul-Kalem, 1992), 428-429.

¹⁹ Cevziyye, İbn Kayyim, *İlamu'l-Muvakka'in*, (Çev.: Pehlül Düzenli), (İstanbul: Pınar Yayınları, 2013), II, 43-44.

²⁰ Bkz.: Abdullah Kahraman, *İslam'da İbadetlerin Değişmezliği*, (İstanbul: Akademi Yayınları, 2002), 8; Saffet Köse, *İslam Hukuk Düşüncesinin Bazı Problemleri, Çağdaş İhtiyaçlar ve İslam Hukuku*, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2004), 76.

²¹ Bkz.: Şatibi, Ebu İshak, *el-Muvafakat*, (Beyrut: Darul-Kütübi-İlmiyye, 1979), II, 299-321; Muhammed Said Ramazan El-Buti, *Davabitu'l-Maslaha fi Şer'iati'l-İslamiyye*, (Beyrut Mektebetü'r-Risale, 2001), 245-246; Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuk-i İslamiyye ve Istilahatu Fikhiyye Kamusu*, (İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi, 1976), I, 267.

Kur'ân hükümlerinin tarihselliğine imkan vermeyen bir diğer Kur'ân-î tabir, “*Sebebi Nüzul*” kavramıdır. Müslüman modernistlerin ahkâmın tarihselliği konusunda temel aldıkları önemli argümanlardan biri olan sebebi nüzul ve sebebi vürud denilen hadiseler yani hükümlerin arka planıdır. Amm hitabın özel bir sebebe göre gelmesi, şâyet onun sadece ona hasrını gerektirseydi, Kur'ân'da zikredilen özel olaylardaki lafızlarla ihticac edilmesi caiz olmazdı. Sahabenin uygulamasına bakıldığında bu durumda sebebin hususiliğine değil, lafzın umumiliğine itibar etmiş oldukları görülür. Bu uygulamaya karşı çıkılmamış ve bu böylece devam ede gelmiştir. Bunların örneği çoktur: Safvanın ridasının çalınması olayına binaen nazil olan el kesme (*Maide: 5/38*) sirkat âyeti, Evs b. Samit'in kızdığı hanımı Havle'ye zihar yapması üzerine inen zihar (*Mucadele: 58/2*) âyeti, Hz. Aişe'nin maruz kaldığı ifk hadisesi üzerine inen haddi kazf (*Nur: 24/4*) âyeti, Hilal b. Ümeyye ve eşi hakkında inen lian (*Nur: 24/6*) âyeti ve benzeri birçok âyet özel sebeplere binaen nazil olmuşlardır. Buna rağmen sahabe bunları, sebeplerine hasretmemiş, bilakis umumu üzere amel etmişlerdir.²²

Bir âyeti anlamada nüzul sebebine bağlı kalıp sadece nüzul sebebiyle sınırlı kalmak, âyetin başka anlamları da olduğunu düşünmemek, bir âyet hakkında getirilebilecek yorum zenginliğine engel olmaktır. Âyeti nüzul sebebine bağlı kalarak yorumlamak Kur'ân'ın boyutunu engeller Kur'ân'ın evrensel ilkelerine aykırıdır. Nüzul sebebi âyeti sınırlamamalı ve onun evrenselliğini engellememelidir.²³ Âyetlerin nüzul sebepleri, modernistlerin tarihsellik iddialarına hak ve meşruiyet kazandırmaz.

3. SONUÇ

Yukarıda anlattığımız gerekçelerden hareketle sonuç olarak diyebiliriz ki, miras, kıyas, hırsızlık, zina ile ilgili hükümler, salt ibadetler kapsamına giren namaz, oruç, zekatla ilgili hükümlerin değiştirilebilme imkanından daha fazla bir değiştirilme imkanına sahip değildir. O halde İslam'ın gayeci ruhunu bir tarafa iterek, her değişmeyi kabullenir ve İslam hukukunun değişmeye asla tahammülü olmayan ve evrenselliğini, ebediliğini sağlayan hükümlerini değiştirirsek, kısa bir süre sonra değişmedik hiçbir şey kalmaz ve artık ulaşılan *-ne hukuku ise-* İlahi olmaktan çıkar ve beşeri hukuk şeklini alır. Neticede onun *-ilahi bir hukuk-* olduğundan söz edilemez.²⁴

KAYNAKÇA

- Aydın, A. A. (1979). *İslam İnançları ve Felsefesi*, Çağrı Yayınları.
- Bayraktar, M. (2004). “*Soruşturma*”, *Karşılaşma-Kur'ân Vahyi ve Tarih Özel*, İslamiyat VII(1).
- Bilmen, Ö. N. (1976). *Hukuk-i İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Basım ve Yayınevi.
- Cessas, E. B. A. B. A. R. (1994). *El-Fusûl fi'l-usûl*, (Tahk. Uceyl Casim en-Neşmi), Vezaretü'l-Evkaf ve's-Şüûni'l-İslamiyye.
- Cevziyye, İ. K., (2013). *İ'lamu'l-Muvakkı'in*, (Çev.: Pehlül Düzenli), Pınar Yayınları.
- Erdoğan, M. (1990). *Ahkâmın Değişmesi*, İstanbul, M. Ü. İ. F. V. Yayınları.
- İsfehani, R. (1992). *El-Müfredat fi Garibi'l-Kur'ân*, Daru'l-Kalem.
- Buti, M. S. R. (2001). *Davabitu'l-Maslaha fi's-Şeriatu'l-İslamiyye*, Mektebetü'r-Risale.
- Razi, F. (2013). *Tefsiri Kebir*, Huzur Yayın Dağıtım Yayınları.
- Ersöz, İ. (2002). *Kur'ân ve İlmu Esbab-ı Nüzûl*, Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları III, İSAV.
- Taberi, Ebû C. M. b. C. (1996). *Taberi Tefsiri*, Hisar Yayınları.
- Kahraman, A.(2002). *İslam'da İbadetlerin Değişmezliği*, Akademi Yayınları.
- Kılavuz, A. S. (1998). *Ana Hatlarıyla İslam Akaidi ve Kelama Giriş*, Ensar Neşriyat.
- Kotan, Ş. (2001). *Kur'ân ve Tarihselcilik*, Beyan Yayınları.

²² Bkz.: Cessas, Ebu Bekr Ahmed b. Ali er-Razi, *El-Fusûl fi'l-usûl*, (Tahk. Uceyl Casim en-Neşmi), (Kuveyt: Vezaretü'l-Evkaf ve's-Şüûni'l-İslamiyye, 1994), II, 340-342; Ahmet Nedim Serinsu, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Esbab-ı Nüzûlün Rolü*, (İstanbul Şûle Yayınları, 1994), 189-227; İsmet Ersöz, *Kur'ân ve İlmu Esbab-ı Nüzûl*, Kur'ân ve Tefsir Araştırmaları III, (İstanbul: İSAV 2002), III, 320. Fatih Özaktan, *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Siyerin Rolü* (İstanbul: Marmara Akademi Yayınları, 2017), 273.

²³ Ersöz, 321; Serinsu, 232-253.

²⁴ Kotan, 343; Mehmet Erdoğan, *Ahkâmın Değişmesi*, (İstanbul: M. Ü. İ. F. V. Yayınları, 1990), 55, 135-140.

- Köse, S. (2004). *İslam Hukuk Düşüncesinin Bazı Problemleri, Çağdaş İhtiyaçlar ve İslam Hukuku*, Rağbet Yayınları.
- Özaktan, F. (2017). *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Siyerin Rolü*, Marmara Akademi Yayınları.
- Özsoy, Ö. (1994). *Sünnetullah*, Fecr Yayınları.
- (2004). *Kur'ân ve Tarihsellik Yazıları*, Ankara: Kitabiyat Yayınları.
- Serinsu, A. N. (1994). *Kur'ân'ın Anlaşılmasında Esbab-ı Nüzûlün Rolü*, Şûle Yayınları.
- Şatıbi, Ebu İshak. *el-Muvafakat*, Beyrut: Darul-Kütübi-ilmiiye, 1979.
- Tekineş, A. (2003). “*Hakk hududullah ve Sünnetullah Kavramları Çerçevesinde Vahyin Tarihselliği İddiasının Eleştirisi*”, *Kur'ân-ı Kerim, Tarihselcilik ve Hermenötik*, Işık Yayınları,
- Ukaz, F. A. (1982). *Felsefetü'l-Ukûbe*, Cidde, Şeriketü Ukaz.
- Yazır, Elmalılı Hamdi. (1993). *Hak Dini Kur'ân Dili*, Azim Dağıtım Yayınları.